

суванням частини центральноєвропейського варварського населення на південний схід.

Цікаві постерні повідомлення були представлені *Олегом Радюшем* (Москва, Росія) («Спорядження вершників у лісових і лісостепових культурах Подніпров'я в II—III ст.»), *Агнешкою Урбаняк* (Лодзь, Польща) («Знахідки дзвіночків на землях між Балтійським і Чорним морями в римську добу»), *Мадс-Древс Дюхрфьелль-Йонсен* (Тааструп, Данія) («Про існування приношень Харону в могилах пізноримської доби в південній Скандинавії»), *Олександр Бурше* (Варшава, Польща) та *Кирило Мизгін* (Харків, Україна) презентували попередній план міжнародного проекту, присвяченого варварським імітаціям римських монет, сконцентрованим у центральній і східній Європі, що свідчать про зв'язки між представниками готської знаті від Нижнього Подунав'я до південно-західної Скандинавії. *Мартін Рундквіст* (Сальтшобаден, Швеція) у своєму

виступі звернувся до проблеми понтійсько-шведських зв'язків у IV—V ст., сфокусувавши увагу на ономастичній інтерпретації слова «Готланд» та етноніма «готи».

Особливий інтерес учасників конференції викликала доповідь *Шарлотти Фабек* і *Ульфа Несмана* (Свальов, Швеція), присвячена одній з найпримітніших знахідок епохи переселення народів, яка дала назву стилю «Сесдала». Автори детально розповіли про місце й обставини знахідки в Сесдалі, її локальний і регіональний контексти, а також надали свою інтерпретацію комплексу на підставі зіставлення його з подібними знахідками на території Європи.

Матеріали конференції будуть опубліковані в 2013 р. в збірнику *«Inter Ambo Maria: Northern Barbarians from Scandinavia towards the Black Sea»*. А в 2014 р. Крим знову чекатиме на гостей з усієї Європи, аби хоча б на ментальних мапах зблизити Балтійське море з Чорним!

І.М. ХРАПУНОВ,

Ф.-А. СТЮЛЕГАР, А.А. СТОЯНОВА

(Переклад з російської Ігоря Мартинюка)

ДНІ ДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ В МАРІУПОЛІ

27—30 листопада 2012 р. в м. Маріуполь у стінах Маріупольського державного університету вперше в Україні були проведені Дні історії та культури Давньої Греції¹.

Ініціатором і нахненником здійснення цієї напрочуд цікавої наукової та культурологічної акції став генеральний консул Греції в Маріуполі пан Дімітріос Папандреу. Дієву участь в організації, підготовці та проведенні цього заходу взяли також фонд «Історичні і духовні ре-

ліквії Приазов'я» та факультет грецької філології Маріупольського університету, насамперед декан факультету Світлана Шепитько, заст. декана Олена Пічахчі та завідувачка кафедри новогрецької мови та перекладу Вікторія Челпан. Їм активно допомагали викладачі та студенти Університету.

На відкритті Днів з привітальним словом до учасників звернувся почесний консул Республіки Кіпр у Маріуполі, ректор Маріупольського університету, професор Костянтин Балабанов. Він, зокрема, сказав: «*Давня історія Греції, її багатовікові традиції стали фундаментом для становлення сучасного світу. Тож для мене велика радість тепло й сердечно привітати шановне товариство, що сьогодні зібралося в стінах нашого університету з нагоди відкриття*

¹ Користуючись нагодою висловлюю щирю подяку Генеральному консульству Греції в Маріуполі, а також особисто консулу Д. Папандреу та співробітницям консульства Б. Грамматулі та А. Гаспарян за надані фото та допомогу в написанні цієї замітки.

Урочисте відкриття Днів Давньої Греції в Маріуполі. На трибуні: ректор Маріупольського державного університету К. Балабанов, у президії (зліва направо): В. Клименко, В. Челпан, Д. Папандреу, С. Буйських

днів Давньої Греції... Наголошу на тому, що студенти нашого університету вивчають не тільки іноземні мови, але й історію та культуру, звичай багатьох країн світу. І сьогодні я хочу щиро подякувати генеральному консулові Греції в Маріуполі Дімітріосу Папандреу за допомогу в розвитку цього проекту».

Своєю чергою Дімітріос Папандреу у виступі наголосив, що для нього велика честь відкрити проведення Днів історії та культури Давньої Греції на півдні України — там, де жили греки і в стародавні, і в модерні часи. Саме через це Маріуполь, на його думку, дуже слушне місце для проведення такого заходу.

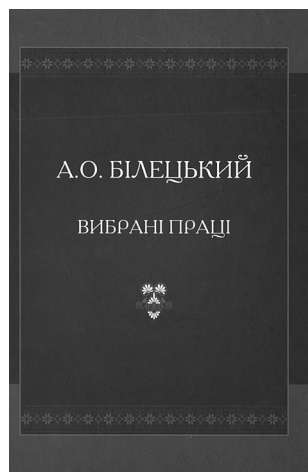
Почесними гостями відкриття Днів були заступник міського голови Маріуполя Володимир Клименко, голова Маріупольського товариства греків Надія Чапні та композитор, фольклорист, збирач і дослідник мелосу греків Приазов'я Олександр Ашла (Афіни). Останній подарував Університету добірку грамплатівок і CD-дисків з унікальними записами народної музичної творчості приазовських греків.

Цікавим актом відкриття Днів було й те, що голова грецького товариства «Етерія» Валерій Хонабей подарував бібліотеці Університету 40 томів «Ревізькі казки», видання яких спонсорувало Маріупольське ПАО «Азовмаш». Репрезентоване видання є своєрідним переписом грецького населення на території Марі-

уполя та 23 навколишніх сел, починаючи від 1782 до 1858 рр.

У рамках Днів історії та культури Давньої Греції на чотирьох засіданнях були заслухані й обговорені чотири лекції-доповіді. Першу зробив генеральний консул (історик за фахом) Дімітріос Папандреу. Вона мала назву «Вплив Пелопоннеської війни на політичні норми в класичній Греції (за матеріалами надгробної промови Перікла)», що, як відомо, належить до однієї з найцінніших писемних пам'яток античної та загалом світової цивілізації. У доповіді Д. Папандреу йшлося про надмогильне слово, яке виголосив один з найвизначніших політиків Давньої Греції, афінський державний діяч Перікл у 431 ст. до н. е. на знак поваги до загиблих в одній з морських кампаній афінян на Пелопоннесі.

Доповідач яскраво показав, як, використовуючи привід поховальної церемонії, Перікл визначив і продекларував найхарактерніші риси Афінської демократії. Д. Папандреу також наголосив, що промова Перікла була виголошена на початку, мабуть, найдраматичнішого періоду в історії класичної Греції — розв'язання Пелопоннеської війни, що принесла грекам багато бід і страждань і поклала край розквіту Афін та їх пануванню на грецькій землі. Як відомо, сам Перікл під час цієї війни загинув від чуми.

A. Biletskyi
Andriy Oleksandrovych

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інститут філології

Національна академія наук України
Інститут української мови

А.О.БІЛЕЦЬКИЙ
Вибрані праці

Видавничий дім Дмитра Бураго
Київ 2012

Титул і розворот книжки «А.О. Білецький. Вибрані праці»

Наступні доповіді зробили: завідувач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету Київського національного університету ім. Т. Шевченка д.і.н. професор Віктор Ставнюк — «Шляхи античної грецької цивілізації»; старший науковий співробітник Інституту археології НАНУ к.і.н. Сергій Буйських — «Ольвія Понтійська: поліс і хора (шлях в історії)»; доцент Маріупольського університету, канд. філософ. наук Степан Янковський — «Давня Греція в епоху глобальних комунікацій».

Надзвичайно важливою науковою складовою проведення Днів історії та культури Давньої Греції в Маріупольському університеті стала презентація давно очікуваної науковим загалом книжки А.О. Білецького, яку впорядкували та підготували до друку Н.Ф. Клименко, К.А. Карпиловська та А.О. Савенко. Вона видана 2012 р. за фінансової підтримки Посольства Греції в Україні Видавничим домом

Дмитра Бураго у Києві². Книга містить вибрані праці визначного українського вченого-енциклопедиста, доктора філологічних наук, професора, автора першого повного перекладу українською «Історії» Геродота (1993), Андрія Олександровича Білецького (1911—1995) з лінгвосеміотики, мовознавства, етимології, епіграфіки, діалектології та ономастики, класичної археології та філології, а також неоелліністики, створені вченим майже за півстоліття його плідної наукової діяльності.

Ім'я А.О. Білецького нерозривно пов'язане з нашим Інститутом. Хоча його наукова діяльність, насамперед, торкалася різнобічних проблем класичної філології та мовознавства, вчений протягом багатьох років не тільки підтримував тісні контакти з Інститутом археології (Русяєва 1995, с. 154), але й працював тут. За словами самого А.О. Білецького, незабаром після переїзду до Києва 1946 р. він почав «*викладати класичну філологію в університеті і одночасно працював в Інституті археології та Інституті мовознавства Академії наук України. В Інституті археології досліджував епіграфічні пам'ятки грецького міста Ольвія*» (Білецький 2012, с. 2).

Як відзначає А.С. Русяєва, вчений прочитав і опублікував одні з найцікавіших написів цього міста (Русяєва 1995, с. 154; 1997, с. 17). Разом з відомими антикознавцями — О.І. Леві, Т.М. Кніпович, Є.Г. Кастанаян, Й.Б. Брашинським — А.О. Білецький брав активну участь у виданні фундаментальної праці «*Надписи Ольвіи (1917—1965)*» (Лениград, 1968), яка має основоположне значення для вивчення історії та культури Ольвії. Працюючи в Інституті в 1960-х рр., А.О. Білецький, окрім ольвійських написів, приділяв значну увагу і вивченню епіграфічних пам'яток з інших міст Північного Причорномор'я (Русяєва 1995, с. 154).

Другий період роботи А.О. Білецького в Інституті археології відноситься до 1988—1990 рр. Він був пов'язаний з першим повним перекладом українською славнозвісної праці Геродота «Історія», який вчений здійснив відносно швидко. Як згадує А.С. Русяєва, тоді, майже щоквартально Андрій Олександрович передавав до відділу античної археології Інституту «*зшиті тонкі шкільні зошити, на сторінках яких власноруч чітким, лише для нього характерним почерком, було написано тексти перекладу*» (Русяєва 2012, с. 741). А.О. Білецький намагав-

² А.О. Білецький. Вибрані праці. — К., Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. — 792 с.

ся якнайточніше передати в своєму перекладі своєрідний стиль мови «батька історії», характерні риси та особливості його твору (Русяєва 1995, с. 154). Додамо, що йому вдалося неповторно передати українською і дух тієї історичної епохи, в яку жив і яку описав Геродот.

Попри проблеми різного характеру, що виникали під час роботи А.О. Білецького над перекладом і при підготовці його до друку, завдяки енергійним клопотанням директора Інституту археології П.П. Толочка (Русяєва 2012, с. 741), який був відповідальним редактором цього непересічного видання³, «Історії в дев'яти книгах» Геродота в перекладі А.О. Білецького, з його передмовою та ґрунтовними науковими коментарями, наприкінці 1993 р. вийшла у видавництві «Наукова думка»⁴.

До вказаного видання включено і переклад А.О. Білецького IV книги Геродотової «Історії». Крім того, непересічну цінність для археологів становлять і багато інших праць, вміщені в книзі, зокрема: «Борістенес-Данапріс-Дніпро (з гідронімики України)», «Греки України та їх мова», «Грецька топонімія Криму», «Греческая надпись на базе статуи из Ольвии», «Греческие надписи на мозаиках Софии Киевской», «Греческие надписи Ольвии из раскопок 1950—1967 гг., хранящиеся в Киеве», «Проблема греческого языка византийской эпохи», «Проблема изучения негреческих собственных имен греческих эпиграфических памятников Северного Причерноморья», «Проблема мови скіфів», «Слов'янська топонімія Греції», «Основы этимологических исследований ономастического материала», «Цивилизация и культура», «Язык и культура» та багато інших.

До цього зібрання увійшли також переклади А.О. Білецького з давньо- та новогрецької

мови, різні передмови, написані вченим до українських перекладів грецької літератури, рецензії, огляди, а також спогади про А.О. Білецького його учнів, друзів та колеґ, зокрема А.С. Русяєвої, А.А. Тахо-Годі, Ю.В. Шаніна, Т. Лукінової, В. Скуратівського та ін.

Після презентації книжки доповідь про визначного вітчизняного антикознавця Андрія Олександровича Білецького зробила завідувач кафедри грецької мови та перекладу Маріупольського університету, член правління фонду «Історичні і духовні реліквії Приазов'я» Вікторія Челпан. Спогадами про вченого поділився С.Б. Буйських.

Своєрідною даниною пам'яті вченого стало проведення після цього літературних читань «Одвічна магія античної лірики», під час яких студенти університету читали вірші давньогрецьких поетів як у відомих перекладах українських літераторів і філологів, так і знайомили науковий загал з власними перекладацькими спробами. Принагідно слід також сказати, що спеціально до проведення Днів Давньої Греції учні Маріупольської школи мистецтв під керівництвом завідуючої художнього відділення Любові Макаренко підготували тематичну художню виставку «Відгомін міфів Давньої Греції», де було представлено 50 малюнків.

Завершились Дні історії та культури Давньої Греції в Маріуполі виступом студентського театру «СтудАРТ» філологічного факультету під керуванням Ольги Шинткиної — постановкою п'єси «Велика грішниця» за мотивами однойменного оповідання сучасної грецької письменниці Євгенії Факину, яке переклала українською співробітниця Генконсульства Греції в Маріуполі Анна Гаспарян.

Закриваючи Дні, генеральний консул Греції в Маріуполі Дімітріос Папандреу подякував за плідну співпрацю усім, хто сприяв їх проведенню та брав активну участь у них, а також висловив надію, що подібні заходи в майбутньому можна буде провести і в інших містах України — Києві, Донецьку, Харкові, Одесі та Львові. Будемо сподіватися, що ця ідея згодом буде втілена в життя.

С.Б. БУЙСЬКИХ

³ В листі до А.С. Русяєвої А.О. Білецький у січні 1992 р. зазначав: «Я... не имею ничего против того, чтобы редактором украинской версии «Истории» Геродота был такой авторитет, как Петр Петрович Толочко» (Русяєва 2012, с. 745).

⁴ Геродот. Історії в дев'яти книгах. Переклад, передмова та примітки А.О. Білецького. — К.: Наукова думка, 1993. — 576 с.

Русяєва А.С. Пам'яті Андрія Олександровича Білецького // Археологія. — 1995. — № 3. — С. 154—155.

Русяєва А.С. Андрій Білецький як дослідник грецької епіграфіки // Записки історико-філологічного Товариства Андрія Білецького. — К., 1997. — Вип. I. — С. 15—20.

Русяєва А.С. Про переклад Андрія Олександровича Білецького «Історії» в дев'яти книгах Геродота: листи та спогади // А.О. Білецький. Вибрані праці. — К., 2012. — С. 740—748.